

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Antonii Bynaei de Calceis Hebraeorum Libri Duo

Bynaeus, Anthony

Dordraci, 1682

Caput Nonum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12835

pelvi crepidas nobis exterget. Ita David dixit, Edomo projicio calceos meos, nempe abstergendos, ut notet Edomæos ad tantam servitutem redactos, ut obirent hoc vilissimum & sordidissimum calceos detergendi munus, & essent tanquam peniculus qui extergentur baxæ, ut Plauti verbis utar.

CAPUT NONUM.

Hebrææ genti cum in Arabia desertis obambulare de victu & vestitu prospexit Deus. Deut. 8. 4. & Neh 9. 21 קצב est intumescere. Singulare Dei beneficium Deut. 29. 5. qui non passus est vestes & calceos per quadraginta annos deficere. Communis sententia calceos quibus ex Ægypto discesserant Judæi per tot annos integros servatos. Ab ea dissensum. An vestes cum pueris & infantibus creverint? Futilis Judæorum sententia refellitur. Deus non

Q4

facit

facit miracula sine necessitate. Viri docti opinio probatur, qui hoc beneficium situm putat in admirabili Dei providentia qua de calceis Hebræis prospexit, ut ubi veteres defecissent haberent novos. Mosis verba in hanc sententiam exposita. Locus Jes. 48. 22. explicatus. Varia divina providentiæ circa vestes & calceos documenta.

I.

GENS Hebræa, quam à dura, qua Pharaonis tyrannide pressa fuerat, servitute liberavit Deus, postquam plurima in Ægypto miracula patrasset, singularem gratiam & favorem Numinis experta fuit per quadraginta annos, quibus eam per deserta Arabiæ circumduxit. Nam in deserto omnium egeno & inculto, tam quæ ad victum quam ad vestitum erant necessaria prospexit. Cum fame laborarent, Manna de Cœlo pluit. Cum siti premerentur, vel ex ipsa petra jussit aquam pro-

profilire. Cum carnes appetere-
rent, magnam vim coturnicum in
castra immisit. Circa vestes quo-
que singularis cura & provi-
dentia fuit. Prædicat hæc bene-
ficia Moses, atque eadem non uno
loco commemorat ingrato populo.

Dedit tibi, inquit, in cibum Man- Deut. 8.
na, quam ignorabas tu & patres tui, 3. 4.
ut ostenderet tibi, quod non solo pane
vivit homo, sed omni illo quod egredi-
tur ex ore Domini. Vestimentum tu-
um neque vetustate tibi defecit, neque
pes tuus intumuit, his quadraginta annis.

Repetuntur hæc apud Nehemiam
in illa solemnī populi confessione,
qua Dei beneficia patribus præstita
prolixè recensentur. *Manna tuum* Neh. 9.
non prohibuisti ab ore eorum, & aquam 20. 21.
dedisti eis in siti. Quadraginta an-
nis pavisti eos in deserto, & nihil il-
lis defuit. Vestimenta eorum non sunt
vetustate consumpta, neque pedes
eorum intumuerunt.

II. Si multos sequimur inter-
pretes, Hebræa verba quæ in
Deuteronomio leguntur *לֹא נִשְׁחַתְּ*
בַּצֵּלְךָ pes tuus non intumuit, item-
que quæ apud Nehemiam sunt
לֹא נִשְׁחַתְּ בַּצֵּלְךָ pedes eorum non in-

sumuerunt, verti debent *pes tuus non fuit discalceatus*, vel *pedes eorum non fuerunt discalceati*. In editione Romana L x x. Interpretum duplex legitur horum verborum versio. Τα ὑποδήματά σου ἔκατετριβη, οἱ πόδες σου ἔκ' ἐτυλώθησαν.

In editione vero Veneta hæc verba non leguntur τα ὑποδήματά σου ἔκατετριβη. Et sane alterutrum est glossema. Apud Nehemiam tantum habent: καὶ ὑποδήματα αὐτῶν ἔδιερέαγθησαν.

Jonathan quoque παραφράζει: *Pedes eorum non fuerunt discalceati*, & Onkelos: *calcei eorum non fuerunt discalceati*. Rabbi David Kimchi interpretatur *pes tuus non fuit discalceatus absque calceo*, & originem verbi Hebræi à פצב *conspersio*, aut *massa* deducit, quasi eam ob rationem hic usurpetur, quia consumpto calceo conspergitur pes luto. Notavit pariter vir illustris Hugo Grotius:

Kimchi in lib. Rad.

Grot. ad Deut. 8. 4.

הקצב אל non conspersus fuit pes tuus, i. non fuit discalceatus.

Vatab. ad Neh. 9. 21.

More scilicet, inquit, conspersione sive

pariter vir illustris Hugo Grotius: *הקצב אל non conspersus fuit pes tuus, i. non fuit discalceatus*. Quomodo & apud Nehemiam de calceis interpretatus est vir Hebraice Doctissimus Franciscus Vatablus. *More scilicet, inquit, conspersione sive*

sive pastæ fermentatæ. Vel, non fuerunt inquinati, contaminati, foedati, Sub. luto, ut inquinari solent digiti ejus qui farinam subigit, q. d. impastati, h. e. calcei eorum non fuerunt pertusi, attriti, aut vetustate consumpti. His alii consentiunt.

III. Tot interpretibus licet visum fuerit רֵב פַּצַּב *discalceatum* significare, non paucioribus tamen placuit, ut *intumescere* notet. Ita præter complures vernaculos interpretes & Belgas nostros, exposuerunt præstantissimi lexicographi, & qui inter illos eminent Buxtorfius & Coccejus. Inter Judæorum magistros doctor non incelebris Abraham Aben Ezra notavit, *moris esse ut pes viatoris, qui viam ivit, infletur & intumescat, Deum autem dedisse illis vires, aut duxisse leniter.* Moses Bar Nachman Gerundensis פַּצַּב exponit, *intumuit ut farina aqua macerata & subacta, & vult hic dici, tumorem aut inflammationem in pede ipsorum non fuisse.* Horum quidem sententia mihi præ altera probatur. Etenim hæc vox proprie notare videtur. massæ ele-

Buxt. &
Cocc. in
Lex. Hebr.
R. פַּצַּב

vationem quæ à fermento est. Ut hic notet tumores, quos nostra vernacula *blaren*, *bleinen*, vocamus. Sane est ab hac voce *בצק* *massa*, qualis nempe fermento intumuit. Sic inter alia beneficia commemorat Moses *pedes eorum non intumuisse*, quod longis & asperis itineribus fieri consuevit.

IV. Unde vero tot interpretes ad hanc sententiam sint delapsi, ut ea verba *לֹא נִצְקוּ רַגְלֵי* vertenda putarint *pes tuus non fuit discalceatus*, minime obscurum est. Moses enim in eodem Deuteronomio ad ipsos calceos Dei beneficium extendit: *Duxit*, inquit, *vos quadraginta annos per desertum, non sunt attrita vestimenta vestra, לֹא נִצְקוּ רַגְלֵי כַּעֲלֵי בְּלוּתֵי כַּעֲלֵי רַגְלֵי* *nec calceamenta vestra consumpta sunt à pedibus vestris*. Putarunt videlicet etiam in altero loco Mosen dixisse *pedes non fuisse discalceatos*, cum hic commemoret *calceos non fuisse consumptos vetustate*. Sed duplex beneficium fuit, quod in illam gentem contulit Deus, qui non tantum pedes à tumoribus servavit illæfos, verum etiam calceos non passus est de esse,
ut

Deut, 29.
5.

ut per viam asperam & difficilem
in Arabiae desertis tuto possent
incedere.

V. Hæc verba nequaquam recte
intellexisse videntur Judæorum
magistri, & Christiani quamplu-
rimi. In hunc sensum enim inter-
pretantur, ac si narrarent hanc sin-
gularem Dei curam atque provi-
dentiam fuisse, ut ea ipsa vesti-
mentâ, quibus induti fuerant cum
ex Ægypto discederent veteres
Hebræi, non passus sit deteri, &
ipso calceos, licet arduum atque
difficile iter per quadraginta annos
conficerent, servaverit illæfos. Sci-
licet in eo miraculum hoc collo-
cant, ut, cum calcei longo itinere
atterantur, quod legati Gibeonita-
rum argumentum habent maxi-
mum, quo persuadeant se ex lon-
ginq̄ regione venire rerum ge-
starum fama exciti, Deus Israeli-
tarum calceos servaverit integros.

Jam olim Tertullianus: *Cujus etiam*
cura & providentia Israelitarum non
sivit nec vestes consumi, nec vilissima
in pedibus calceamenta deteri, sed
nec ipsorum postremo adolescentium
captiva sarabara comburi. Quæ
qui-

Ios. 9. 13.

Tertul. in
lib. de
Trinit.

Bochart.
Hierof.
p. I. pag.
600.

quidem hoc tempore vulgata est opinio, ipsos calceos, quibus induti fuerant veteres Hebræi cum ex Ægypto egrederentur, à Deo conservatos, ut annorum quadraginta spatio manserint incorrupti. Ipsum Samuelem Bochartum, virum summæ eruditionis, qui in omni doctrinæ genere primas tenet, jam superius vidimus observasse, *Deum Judæis, longum, asperum & senticosum iter jam ingressuris, de calceis prospici voluisse, & ut religio quoque eos ad rei tam necessarie curam adigeret, sancisse, ut non nisi calceati Pascha manducarent, neque passum esse calceos, quos ad hoc solemne festum sibi comparaverant, per annos quadraginta deteri.*

VI. Ego vero, ut ingenue fatear, in hac vulgata opinione nunquam potui acquiescere. Ad hoc enim miraculum non illud tantum concurrere necesse fuit, ut Deus virtutem incorruptam calceis inderet, quod quidem à Deo, cui πάντες δύνανται, non difficulter potuit præstari, verum etiam, cum in magno illo Israelitarum numero & parvuli fuerint & matura non-
dum

dum ætate adolescentes, ut latentis incrementi facultatem daret, & calcei, quos primum induissent & pueri & adolescentes cum ex Ægypto virtute Numinis educerentur, illis crescentibus, etiam crescerent. Id enim aliter fieri non potuit, nisi puerorum & adolescentium calcei cum ipsis pedibus crevissent. Non mihi latet, quid vir illustris Hugo Grotius notarit: *Non tantum non attrita fuisse, sed & cum statura crevisse vestimenta, tradunt Hebræi.* Id quidem verum est tradere Hebræos cum ipsis pueris & adolescentibus vestimenta & calceos crevisse, uti Midrasch in hæc verba Cantici: *Odor vestium tuarum sicut odor Libani*, pluribus agit de Israelitarum vestibibus in deserto, & ad eam quæstionem an pueris & adolescentibus vestes quoque simul creverint, ita respondet: צא ולמד מן החלון שכל זמן שהיא גרל נרחקו גדל עמו
Egredere, & discet à chilzon, h. e. cochlea, quod quamdiu crescit, etiam theca ejus crescit cum eo, quasi eadem ratione una cum pueris & adolescentibus vestes crevissent, quemadmodum cum cochleis conchæ

Grot. ad
Deut. 8. 4.

Midras. in
Canti. 4. 11.

conchæ crescunt, quod quidem non tantum in terrestribus videmus, verum etiam in marinis, & in cochlea purpurarea maxime, quarum incrementum singulis annis per orbem patet, ita ut, cum sex aut septem annos vivat, tot orbem habeat quot annos agit, uti referunt Aristoteles & Plinius. Sed quis non videt hoc Rabbiorum esse somnium, qualia multa fingunt nugaces magistri, de quo Horatius diceret

Arist. Hist.
Animal.
l. 5. c. 15.
Plin. lib. 9.
cap. 36.

— — *Credat hoc Judæus Apella,*
Non ego. — — —

Quis quæso sibi persuaderebit, nisi vim faciat suo ingenio, cum pueris & adolescentibus vestes & calceos crevisse, uti cum cochleis conchæ? A vetulis hæc narrari possunt pueris ut eos trahant in admirationem, à viris merito exhibentur. Profecto neminem reperiri arbitror hominem non putidum, qui hæc non damnet modo, sed commenti tam inepti auctores tanquam fatuos & nullius iudicii homines irrideat. Ut mirer virum illustrem Hugonem Grotium *has*
fuitiles

futiles nœnias suis Annotationibus inseruisse. Sed id factum arbitror, non quod vir ille, vere magnus, fidem adhibuerit huic magistrorum figmento, verum ut appareret se hoc non ignorare. Præsertim cum dissentiant ex ipsis Judæorum magistris, qui paulo saniores sunt, quam ut ipsis placeant talia deliramenta. Aben Ezra certe, qui sæpe à vulgaris verporum opinionibus discedit, & aliquando plus veri vidit quam cæteri suæ gentis magistrelli, censet Judæos ex Ægypto multas vestes, multosque calceos secum tulisse, ita ut nunquam iis defecerint. Cujus sententia, licet non omnino mihi possit probari, cum non sit verisimile tam multos calceos secum ex Ægypto tulisse Judæos ut per quadraginta annos, quibus erraverunt in Arabiae desertis, nunquam deficerent, tamen ostendit Rabbinum illum celebrem neutiquam abreptum communi gentis opinione fuisse, quæ vult non tantum calceis inditam virtutem incorruptam ut non deterentur, verum etiam ipsos una cum pedibus infantum & puerorum &

Aben Ezra
ad Deut.
8. 4.

378 De CALCEIS HEBRÆOR.

& adolescentum crevisse uti cum cochleis conchæ.

VII. Est præterea hoc certissimum, nunquam, nisi cum summa id exigeret necessitas, à Deo patrata miracula fuisse. Cum Manna de cælo plueret, aut aqua ex petra profiliret, fame fere conficiebantur Hebræi, & siti premebantur intolerabili, nihilque erat in vastis illis Arabiæ desertis quo famem compescerent, & sitim sedarent, nisi ipse Deus cibum & potum extra consuetas naturæ leges præberet. Talis necessitas nunquam fuit, ut vel de vestimentis vel de calceis tam insigni miraculo Hebræis prospiceret supremum Numen. Nam ostendemus, ut opinor, clarissime, aliis rationibus hoc potuisse præstari, ut non necesse fuerit vel vim incorruptam calceis indere, vel crescendi facultatem, ut cum pedibus infantum crescerent, uti cum cochleis conchæ. Tum illud quoque observandum est in summa fame & siti, Deum famem & sitim non sedasse nullo cibo & potu, vel cibo, quem mittebat de cælo, & potu, quem

quem præbebat petra, eam indidisse virtutem, ut in posterum neque esurirent, neque sitirent, quale propemodum miraculum in Elia I. Reg. 19, 8. reprehendimus, qui virtute cibi & potus per quadraginta dies iter confecit, sed panem singulis diebus misisse, & aquam ex petra ipsos sequi iussisse. Quis ergo credet vim incorruptam calceis fuisse inditam, aut crescendi facultatem, ut iisdem calceamentis quibus induti fuerant in Ægypto per quadraginta annos in Arabia desertis errarent, cum Deus ne quidem hac in re naturam rerum mutaverit, ut sine cibo & potu vitam ducerent, aut virtute cibi per aliquot dies saltem vagarentur, quod Eliæ contigit. Quare de vulgata hac opinione semper dubitavi, & aliter sacram historiam censui interpretandam.

VIII. Memini me, cum hæc animo volverem, sermonem aliquando habuisse cum magno doctore meo Johanne Georgio Grævio, qui affirmabat sibi videri virum doctum verum vidisse, qui hoc beneficium, quod Moses com-

commemorat, situm fuisse putat in admirabili illa Dei providentia, qua Israelitas quadraginta annos per deserta inculta & horrida & omnium egena duxit, ut nunquam tamen ipsis aut vestes aut calcei defecerint, aut materia defuerit, qua potuerint & vestiri & calceari. Ut hæc verba nequaquam indicent vim incorruptam calceis inditam, aut una cum infantum & puerorum pedibus eos crevisse, sed nunquam defuisse vel calceos vel materiam unde calceamenta confuerentur. Placebat mihi eo tempore hæc opinio, nunc vero, ubi omnia perpensi paulo diligentius, plane in ea acquiesco, cum evidenter possit demonstrari verba Mosis nihil aliud indicare, & ostendi qua ratione de novis calceis iis prospexerit supremum Numen.

IX. Verba Mosis non esse intelligenda quasi easdem semper vestes gestassent Judæi, & iisdem semper calceis usi fuissent qui vetustate non essent consumpti per quadraginta annos, sed nihil ne in vestibus quidem & calceis per quadraginta

LIBER SECUNDUS. 381

ginta annos ipsis defuisse, quia non sivit Deus ut indigerent alio vestimento & calceatu quod substituerent vetustate detrito, ostendere potest hic apud Jesaiam locus. Verba Prophetæ sunt, *אלו לא צמאו בחרות הוֹלִים* Et non fuerunt cum ipsos per desertum duceret. Sistiisse Judæos cum in deserto errarent quis nescit? Massa & Meriba & alia loca testimonium sunt evidentissimum. Vel ad ipsas gentes hujus rei memoria dimanavit. Notissima est fabula Judæos asinum coluisse, quam tot prodiderunt scriptores veteres, quorum testimonia collegit vir summus Samuel Bochartus. Hujus vero cultus tam alieni nullam aliam causam adferunt, quam quod asinus monstraverit aquæ fontem. Ita expresse Tacitus. *Nihil æque (Judæos in deserto) quam inopia aquæ fatigabat. Iamque haud procul exitio totis campis procubuerant, cum grex asinorum agrestium è pastu in rupem nemore opacam concessit. Sequutus Moses conjectura herbidi soli largas aquarum venas aperit. Et paulo post: Effigiem animalis, quo monstrante,*

Icf. 48.22.

Bochart.
Hier. p. I.
l. 2. c. 18.

Tac. Hist.
lib. 5.

strante, errorem suumque depulerant,
penetrati sacraverunt. Quare sitive-
 rint necesse est in deserto Judæi.
 Et tamen non sitiisse cum ipsos
 duceret per desertum affirmat Pro-
 pheta. Quod profecto non alia
 ratione intelligendum est, quam
 quia Deus abunde suppeditabat,
 unde sitim potuerint explere. Po-
 tuisset Deus, cui nihil *ad ducendum,*
 id præstare ut non sitirent Judæi.
 Hoc vero fecisse nusquam legimus,
 sed ipsis suppeditasse vel ex ipsa
 petra aquæ venas ad sedandam si-
 tim. Quare Prophetæ verba non
 alio sensu possunt intelligi, quam
 quod Deus minime passus sit ut
 ipsis aqua deficeret in siti. Quo-
 modo mox subjungit. *Fluere fecit*
aquam ex petra, cum finderet petram,
aquæ fluebant. Eodem sensu, quo
 Jesaias dixit non sitivisse Judæos
 in deserto, Moisen dixisse arbitror
non attrita fuisse vestimenta, neque
calceos fuisse vetustate consumptos.
 Calcei attriti fuerunt & vetustate
 consumpti, pariter uti Judæi in
 deserto sitiverunt. Attritos non
 fuisse Moyses narrat, pariter uti
 Propheta refert non sitiisse Judæos.
 Potuit

LIBER SECUNDUS. 383

Potuit scilicet atteri vestimentum & calceamentum, sed non deficere vetustate, adeo ut & calceis & vestibus indigerent. Pariter uti sitire potuerunt Judæi, non siti extinguui. Potuit quidem Deus id etiam præstare ut non attererentur & vestes & calcei, uti præstare potuit ut non sitirent Judæi. Sed uti non præstitit ut non sitirent Judæi, sed in siti ipsis suppeditavit aquam, ita non præstitit ut non attererentur & vestes & calcei, utque iisdem vestibus & calceis per annos quadraginta incederent, sed admirabili sua providentia id effecit, ut neque materia vestium deficeret, neque sine calceis cogerentur incedere, cum abunde suppeditaret quæ ad vestes & calceos requirerentur. Non sitiisse Judæos utique crederemus si suspiciam exstaret Deum aquas ipsis præbuisse. Non attrita fuisse vestimenta & calceos Hebræorum per quadraginta annos, sed Deum vim incorruptam & vestibus & calceis adidisse, & cum parvulis & pueris & infantibus crevisse uti cum cochleis conchæ crescunt, etiam

etiam crederemus, nisi aliunde constaret, qua ratione Deus defectum vestium & calceorum expleverit, ut alias vestes & alia calceamenta sibi potuerint comparare, ubi veteres defecissent.

X. Singularis hæc Dei erga populum illum cura & providentia fuit, ut antequam Ægypto discederent Ægyptiorum opibus & vestimentis locupletaret. Præceptum Dei in Exodo legitur, quo iussit, ut jam jam Ægypti finibus egressuri aurea & argentea vasa ab Ægyptiis peterent, & promittit se ipsis gratiam Ægyptiorum conciliaturum, ut nihil denegarent. Id ipsum ab Hebræis factum est qui ab Ægyptiis petierunt argentea & aurea vasa & vestimenta, cum Deus dederet ipsis gratiam in oculis Ægyptiorum, adeo ut spoliarent Ægyptios. Unde constat etiam vestibus, præter illas quas induerant, onustos fuisse Israelitas cum ex Ægypto discederent. Hoc in animo habuisse Aben Ezra videtur, qui Judæos multas vestes multosque calceos ex Ægypto secum tulisse censet. Sane hinc tot habuerunt orna-

Exod. 11.
2. 3.

Exod. 12.
36. 37.

ornamenta & tam amplam vestium materiam, quam ad Tabernaculi structuram, & Sacerdotum vestitum potuerunt conferre. Unde & ad aliquot tempus vestiri potuerunt iis vestibus & calceis quos ex Ægypto secum sumpserant. Non multo post quam egressi ex Ægypto fuerant, Rex Amakelitarum cum exercitu ipsis occurrit, de quo magnam victoriam & spolia ampla reportarunt. Provida hæc deinde fuit Dei cura, ut eos aliquando duceret per regiones amœnas & fertiles, in quibus cibum & potum pecunia emere, & de vestibus sibi prospicere potuerunt, quales fuerunt fines Moabitarum & Ammonitarum quod in Deuteronomio legimus. Quarum rerum usu cum ipsis interdiceret Sihon Res Hesbon, percusserunt eum cum filiis ejus & omni populo, & occuparunt omnes urbes ejus, & devoverunt omnes urbes, viros & fœminas & pueros, & neminem servarunt vivum, & pecudes solas sibi spoliarunt, & spolia urbium quas occuparunt. Eadem ratione Ogum regem Basanis deleverunt, & occuparunt sexaginta

R. urbes,

Exod. 17.

Deut. 2.
28. 29.

33. 34. 35.

Deut. 3.
4. 7.

urbes, & pecudes & earum urbium spolia sibi sumpserunt. Quis dubitabit inter spolia quæ ex tot urbibus retulerunt, non fuisse vestes & calceos, & magnam materiam unde vestes & calceos conficere potuerunt? Ubi etiam illud observandum est ipsos pecudum gregibus locupletatos, è quarum lana vestes, & ex pellibus calceos sibi parare potuerunt. Ut omnino singularis hæc fuerit Dei providentia, qua de vestibus & calceis ipsis prospexit, & non necesse sit hoc miraculum fingere, eorum vestes & calceos per quadraginta annos perdurasse, aut cum infantibus & pueris crevisse, sed verba Mosis nihil aliud indicent quam per quadraginta annos ipsi neque vestes neque calceos de fuisse, cum detritis veteribus & vestibus & calceis, haberent novos vel alios quos induerent. Quod nos Belgæ elegantur diceremus, *gy zyt in veertigh jaar noch uyt uwe kleederen noch uyt uwe schoenen geraakt.*